

Boros Sándor

PhD hallgató

Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományok Doktori Iskola

A KONTINENTÁLIS ÉS AZ ANGOLSZÁSZ JOGRENDSZER KÖLCSÖNHATÁSA
A FIDIC SÁRGA KÖNYV TÜKRÉBEN

Debreceni Jogi Műhely, 2023. évi (XX. évfolyam) 1-2. szám (2023. augusztus 31.)

DOI 10.24169/DJM/2023/1-2/3

Absztrakt: A Tanácsadó Mérnökök Nemzetközi Szövetsége által megalkotott ún. FIDIC Könyvek az építési beruházások vonatkozásában, a projekt típusa szerint különböző szerződéses mintákat tartalmaznak, melyeknek az elsődleges célja a legjobb gyakorlat összefoglalása, és az arányos kockázatmegosztás. A FIDIC Könyvek a legnépszerűbb joganyagnak minősülnek világszerte az építési projektek vonatkozásában. A Sárga Könyv a második leggyakrabban használt szerződéses minta, melynek lényege, hogy a vállalkozó kötelezettsége a tervek elkészítésére és a kivitelezésre is kiterjed. A Sárga Könyv az angolszász jogrendszer jogelveit és jogintézményeit alkalmazza, melyből következik, hogy a szerződéses minta kontinentális jogi környezetben való alkalmazása számos jogértelmezési és jogalkalmazási problémát vet fel. A tanulmány a Sárga Könyv kontinentális jogi környezetben való értelmezésének a bemutatását követően a vállalkozó késedeleméből eredő károkért való felelősségének kérdésével foglalkozik. A szerző a vizsgálódás középpontjába azt az esetkört állítja, amikor a vállalkozó késedelmét a megrendelő okozta. A szerző ebben a körben konkrét jogalkalmazási javaslatot fogalmaz meg.

Kulcsszavak: FIDIC, Sárga Könyv, késedeleméből eredő károk, megelőzés jogelve

The interaction of Continental and Anglo-Saxon legal system in the light of the FIDIC Yellow Book

The so-called FIDIC Books made by the International Federation of Consulting Engineers provides different contract samples for construction projects, depending on the type of the project, with the primary aim of summarising best practice and proportionate risk-sharing. FIDIC Books are considered to be the most popular body of law worldwide in connection with construction projects. The Yellow Book is the second most commonly used contract sample, the essence of which is that the contractor's obligation covers both planning and building. The Yellow Book applies the legal principles and legal institutions of the Anglo-Saxon legal system, which implies that the application of the contract sample in a continental legal context raises several problems regarding to interpretation and application. After an introduction to the interpretation of the Yellow Book in the continental legal context, the study deals with the question of the contractor's liability for damages arising from delay. The author focuses on cases where the delay of the contractor is caused by the principal. In this context, the author outlines a concrete proposal for the application of the law.

Keywords: FIDIC, Yellow Book, delay damages, prevention principle

Die Interaktion zwischen dem kontinentalen und dem angelsächsischen Rechtssystem im Lichte des FIDIC Gelbes Buch

Die von der Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils zustande gebrachten sogenannten FIDIC-Bücher enthalten hinsichtlich der Bauanlagen, nach dem Typ des Projekts verschiedene Vertragsmuster, deren primäres Ziel ist, die Best Practice zusammenzufassen und die proportionale Risikobereitschaft zu versichern. Weltweit werden die FIDIC-Bücher als die populärsten Standardformen der Bauverträge bei internationalen Bauprojekten angesehen. Das sogenannte Gelbe Buch (Yellow Book) ist das zweithäufigst angewandte Vertragsmuster, dessen wesentliches Merkmal ist, dass die Pflicht des Unternehmers sich sowohl auf die Planung als auch die Ausführung erstreckt. Das Gelbe Buch basiert auf den Rechtsgrundsätzen sowie Rechtsinstitutionen des angloamerikanischen Rechtssystems, und daraus folgt, dass die Verwendung des Vertragsmusters im kontinentalen Rechtsumfeld zahlreiche Probleme in Hinsicht

auf die Rechtsauslegung und die Rechtsanwendung aufwerfen kann. Nachdem die Studie die Auslegung des Gelben Buchs im kontinentalen Rechtsumfeld behandelt hat, fokussiert sie auf die Frage der für den Verzugsschaden getragenen Verantwortung des Unternehmers. In den Mittelpunkt der Untersuchung wird der Fall gestellt, bei dem die Verspätung des Unternehmers vom Besteller verursacht wird. Diesen Problembereich betreffend formuliert der Verfasser einen konkreten Vorschlag bezüglich der Rechtsanwendung.

Schlagnworte: FIDIC, Yellow Book, Verzugsschaden, Präventionsgrundsatz

Bevezetés

A Tanácsadó Mérnökök Nemzetközi Szövetsége (*Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils*; angol rövidítéssel: FIDIC; a továbbiakban: Szövetség) által megalkotott FIDIC Könyvek az építési beruházások vonatkozásában, a projekt típusa, tehát a szerződés tárgya szerint különböző szerződéses konstrukciókat tartalmaznak. A FIDIC szerződések a leggyakrabban használt jogi szabályozóknak minősülnek az építési projektek esetében világszerte (Klee – Rév, 2013, p. 15.), melyek nemcsak külföldön, hanem Magyarországon is kiemelt jelentőséggel bírnak.

A FIDIC Sárga Könyvⁱⁱ a második leggyakrabban használt FIDIC szerződés, melynek specialitása - a többi FIDIC Könyvhöz képest -, abban ragadható meg, hogy olyan építési szerződéstervezetet tartalmaz, amelyben a vállalkozó kivitelező kötelezettsége nemcsak az építési kivitelezési tevékenység elvégzésére, hanem a terv(ek) elkészítésére is kiterjed. A Sárga Könyv egyes önálló alcikkelyei között számos kapcsolódási pont fedezhető fel, mely különösen igaz a kockázatmegosztás, és a követelések vonatkozásában.

A FIDIC Sárga Könyv szerinti kockázatmegosztás „mozgatórugója” a 20.2 alcikkely, mely a követelésemenedzsmnt szabályaival foglalkozik. A vállalkozó vonatkozásában a 20.2 alcikkely rögzíti a megvalósítás időtartamának meghosszabbítására, valamint a szerződéses áron felüli, további összegek kifizetésére vonatkozó vállalkozói követelések bejelentésére, és igazolására irányuló eljárásrendet. A 20.2 alcikkely lényege, hogy amennyiben a vállalkozó jogosnak tartja a megvalósítás időtartamának meghosszabbítását, illetve további összegek kifizetését bármely alcikkely alapján, úgy az erre irányuló követelését be kell jelentenie 28 napon belül a mérnöknek.ⁱⁱⁱ A 28 napon belüli követelés-

bejelentési kötelezettség kiemelt jelentőséggel bír, tekintettel arra, hogy amennyiben a vállalkozó elmulasztja a bejelentés megtételét az előírt határidőn belül, úgy a megvalósítás időtartama nem hosszabbítható meg, a vállalkozó nem válik jogosulttá további összeg kifizetésére, és a megrendelő mentesül minden, a követeléssel kapcsolatos kötelezettség alól.

A tanulmányomban – elsődlegesen a jog-összehasonlítás módszerének alkalmazásával -, azt vizsgálom, hogy a 28 napos határidő elmulasztása, kimentés nélküli, automatikus késedelemből eredő kártérítési kötelezettséget keletkeztet-e vagy sem, abban az esetben, ha a megvalósítás időtartamának meghosszabbítására irányuló követelésre a megrendelő késedelme, illetve akadályozó magatartása adott jogalapot. Hangsúlyozni szükséges, hogy ebben a körben olyan jogirodalmi álláspont lelhető fel, mely szerint, ha a vállalkozó nem teljesíti a 20.2 alcikkely szerinti követelés-bejelentési kötelezettségét, melynek következtében a megvalósítás időtartama a mérnök által nem kerül meghosszabbításra, úgy a késedelemből eredő kártérítési felelőssége fennmarad, még akkor is, ha a késedelmet a megrendelő magatartása okozta (Jaeger – Hök, 2010, p. 103.). A tanulmány hipotézise az, hogy a hivatkozott jogértelmezés nem áll összhangban a Sárga Könyv szabályaival, következésképpen az említett körülmények fennállása esetén a vállalkozó nem felel a késedelemből eredő károkért.

A vázolt jogértelmezési probléma kezelése összetett megközelítést igényel, melynek keretében szükséges a FIDIC alapú szerződések értelmezésének vizsgálata, valamint a Sárga Könyv releváns alcikkelyei mögött meghúzódó angolszász jogelveknek, illetve jogintézményeknek az azonosítása és elemzése.

1. A FIDIC alapú szerződések értelmezése

A FIDIC Könyvek szerződéses minták, melyek olyan rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek alapját az angol-amerikai joggyakorlat adja (Jaeger – Hök, 2010, p. 102.; Dabrowska, 2019, p. 15.), így olyan intézményeket is rögzítenek, melyek ismeretlenek a kontinentális jogi kultúrában (Klee – Rév, 2013, p. 16.). A FIDIC Könyvek tehát nem jogszabályok, hanem részletesen kidolgozott szerződéstervezetek, melyek kizárólag – a szerződési szabadság elvének következtében -, abban az esetben válnak egy kivitelezési szerződés részévé, ha abban a felek kifejezetten megállapodnak.

A FIDIC szerződések egy nemzetek közötti együttműködés eredményeként megalkotott szerződéses mintáknak minősülnek, így azok nem lehetnek tekintettel az együttműködésben résztvevő valamennyi állam jogrendszerének releváns szabályaira. Az ebből fakadó esetleges problémák elkerülése érdekében a FIDIC Könyvek rugalmas megoldást kínálnak, ugyanis azok alapján a szerződés általános és különös szerződéses feltételekre osztható fel akként, hogy az általános szerződéses feltételek mindig az alkalmazott FIDIC szerződés alap kötetét foglalják magukban, míg a különös szerződéses feltételekben rögzíthetők az adott ország jogrendszere, illetve az építési beruházás sajátosságai miatt szükséges módosítások. Tehát a különös szerződéses feltételekben a választott FIDIC Könyv egyes rendelkezéseitől el lehet térni. A különös szerződési feltételekben rögzített tartalomnak korlátját képezi az, hogy a háttérjogszabályként funkcionáló mögöttes anyagi jog szerint, az érvénytelenség jogkövetkezményét magában hordozó kikötés alkalmazása nem lehetséges (Varga, 2021, p. 23.).

Varga Tamás álláspontja szerint a FIDIC alapú szerződésrendszer kizárólag az adott nemzeti jogba történő beillesztésével egységesen, és annak joggyakorlatával megegyező szellemben értelmezhető, tekintettel arra, hogy a nemzeti jog szabályai a nem vagy nem kellő mélységgel szabályozott kérdésekben háttérjogszabályként alkalmazandók, a szerződő felek az adott jogrendszer jogintézményeit, nyelvét és jogdogmatikai rendszerét használják, illetőleg fogadják el. Ebből az következik, hogy a FIDIC alapú szerződések csak az adott ország jogrendszerének sajátosságait figyelembe véve értelmezhetőek, és vitás esetekben a FIDIC Könyvek általános keretjelleggel megalkotott rendelkezései a nemzeti jogszabályok, joggyakorlat és jogintézmények alapulvételével és alkalmazásával dönthetőek el (Varga, 2020, p. 21.). Balázs Tamás szerint a FIDIC Könyveknek az alapja jogi értelemben az angolszász jog, és jogi gondolkodás, így Magyarországon a FIDIC szerződéses rendelkezéseit összhangba kell hozni a hatályos magyar építési jog rendelkezéseivel, amely rendkívül nehéz jogi feladatot jelent (Balázs, 2022).

Megalapozottnak tekinthetőek a fentebb hivatkozott álláspontok, figyelemmel elsősorban arra, hogy a FIDIC Könyvek kizárólag kivitelezési szerződéses rendszereket szabályoznak, így azok gyakorlati alkalmazása során számos esetben merül fel annak a kérdése, hogy a FIDIC Könyvek által nem szabályozott kérdésekben, mi legyen az alkalmazandó joganyag, melyre adekvát megoldást kínál az adott ország nemzeti joganyagának, elsődlegesen a hatályos polgári jogi kódexének és az azzal kapcsolatos jogirodalomnak, joggyakorlatnak az

alkalmazása. A FIDIC Könyvek is támogatják ezt, hiszen azok tartalmazzak egy külön alcikkelyt, amely a jogválasztásról rendelkezik (1.4 alcikkely), melynek következtében a különös feltételek keretében a szerződő felek által rendszeresen meghatározásra kerül az irányadó anyagi jog. A FIDIC Könyvek tehát nem követelik meg a feltételeiknek az uralkodó jog nélküli (*contrat sans loi*) alkalmazását (Klee – Rév, 2013, p. 95.).^{iv} Jaworski arra hívja fel a figyelmet, hogy a FIDIC szerződéses rendelkezései alkalmazásának korlátot szab az, hogy azok nem kerülhetnek ellentétbe a nemzeti joggal (Jaworski, 2018, p. 21.).

A magyar joggyakorlat is a fentiekben részletezett álláspontot képviseli, hiszen a FIDIC alapú szerződésekkel kapcsolatban több olyan döntés is fellelhető, melyekben az eljáró fórum a FIDIC Könyvek által nem szabályozott Ptk.-beli jogintézményekre, illetve azok joggyakorlatára hivatkozott.^v

2. Késedelemből eredő károk megtérítése

A 8.8 alcikkely szerinti késedelemből eredő károk megtérítésének jogintézménye az angolszász jogrendszerből ered, melynek megnevezése mind az angol jogi, mind a FIDIC Sárga Könyv terminológiája szerint *delay damages*, így ezzel összhangban, a továbbiakban a *delay damages* megnevezést használom. A *delay damages* kontinentális jogi környezetben történő megfelelő értelmezése és alkalmazása érdekében szükséges a jogintézmény funkciójának az áttekintése.

Amennyiben a vállalkozó nem teljesíti határidőben a szerződéses kötelezettségeit, úgy megszegi a 8.2 alcikkelyt, mely szerződésszegés következtében a megrendelő jogkövetkezményként a 8.8 alcikkely szerinti *delay damages*-re jogosult. A 8.8 alcikkely rendkívül előnyös rendelkezés a megrendelő számára, ugyanis az alcikkely által biztosított mechanizmus értelmében a megrendelőnek nem kell bizonyítania a kár mértékét (Booen, 2000, p. 177.). Ha a megrendelő jogosultnak tartja magát a *delay damages*-re, úgy a 20.2 alcikkelyben meghatározottak szerint szükséges eljárnia.

Az angolszász jogi tradíció szerint a *delay damages* a felek által előre, a szerződésben meghatározott pénzösszeg, melyre a fél a másik fél szerződésszegésének következtében kártérítésként válik jogosulttá. A *delay damages* jogcímén megfizetett pénzösszeg tehát a jogosult által a kötelezett szerződésszegése következtében elszenvedett károk egyösszegű, átalánydíj formájában történő kompenzálására szolgál. Amennyiben a szerződés nem rendelkezik a jövőbeni

lehetséges szerződésszegés esetére a szerződésszegő fél által a sérelmet szenvedett fél részére megfizetendő kötbérről, úgy abban az esetben a bíróságnak kell rendelkeznie a kártérítési igény jogszerűségéről, illetve a kártérítés mértékéről. A common law elvei alapján a *delay damages* nem kényszeríthető ki, ha annak célja a büntetés, és nem a kompenzáció. A jogintézmény alkalmazásának két feltétele van. Az első, hogy a kárátalányként meghatározott összegnek legalább megközelítőleg meg kell egyeznie a kárral, ugyanis a kártérítés célja, hogy a károsult olyan helyzetbe kerüljön, mintha a károsodás be sem következett volna, az nem szolgálhat alaptalan gazdagodásra. A második feltétel szerint a kárnak a szerződésszegés ésszerűen előrelátható következményének kell lennie (Klee, 2015., p. 28.). A *delay damages* nem követelhető abban az esetben, ha a késedelmet a megrendelő szerződésszegése okozta (Last, 1997.).

3. A megelőzés jogelve

A 20.2 alcikkelyben rögzített, a követelések kezelésével kapcsolatos mechanizmus az angol jogrendszerből származik (Klee – Rév, 2013, p. 144.), alapja az ún. megelőzés jogelve, amelynek angol jogi megnevezése a *prevention principle*, így a továbbiakban ezt a terminológiát alkalmazom. Az alapelv lényege, hogy a fél nem követelheti a másik fél olyan szolgáltatásának a teljesítését, amelynek teljesítését saját maga akadályozza meg (Godwin – Roughton – Gilmore – Kratochvilova, 2009; Lal, 2007, p. 28.). A *prevention principle* hagyományos értelme szerint a szerződő fél – eltérő kikötés hiányában – nem jogosult arra, hogy a saját hibájából előnyt szerezzen (Alghussein Establishment v Eton College [1988] 1 WLR 587).

Az angolszász tradíció szerint a *prevention principle* akkor nyer alkalmazást, ha a felek közötti szerződés nem tartalmazza a teljesítési határidőnek a megrendelő vállalkozót akadályozó magatartása miatti meghosszabbításának a lehetőségét, illetve, ha a szerződés hiányosan, nem kellő részletezettséggel tartalmazza azt. A fenti feltételek hiányában érvényesül a *time at large* koncepciója, amelynek lényege, hogy a határidőben történő teljesítés lényeges szerződési feltétellé válik, és a vállalkozó ésszerű határidőn belül köteles teljesíteni a szerződést. A megrendelő ilyenkor nem jogosult a *delay damages* érvényesítésére, ami viszont nem jelenti azt, hogy a vállalkozó mentesül a késedelemért való felelősség alól, ugyanis a megrendelő továbbra is jogosult általános kártérítésre (*general damages*),^{vi} ha a vállalkozó nem fejezi be a munkálatokat ésszerű határidőn belül (Godwin – Roughton – Gilmore – Kratochvilova, 2009.; Varley, 2014.). Az ésszerű határidő

tartamát, az ügy összes, releváns körülményének a figyelembevételével kell megítélni, annak felmerülése időpontjában (Shawton Engineering v. DGP International [2005] EWCA Civ 1359).

A *prevention principle* 1838-ban, a *Holme v Guppy* ügyben jelent meg elsőként az angol jogban, mely jogvita keretében került bevezetésre a *time at large* koncepciója is. Az ügyben hozott ítélet szerint, ha az egyik felet a szerződés szerű teljesítésében akadályozza a másik félnek a teljesítés megtagadása, úgy nem felel a mulasztásért (Holme v Guppy (1838) M&W 387). A *Roberts v. The Bury Improvement Commissioners* ügy ítélete szerint a common law egyik alapelve az, hogy senki nem jogosult előnyökre egy olyan – másik fél általi – szerződés szegéséből, melynek teljesítését ő maga akadályozta meg (Roberts v. The Bury Improvement Commissioners (1870) LR 5 CP 310). A *Dodd v Churton* ügyben, 1897-ben hozott ítéletben, Lord Esher bíró előadta, hogy ha az épület tulajdonosa az eredeti szerződésben meghatározottakon túlmenően olyan pótmunkát rendelt meg, amely szükségszerűen meghosszabbította a munka befejezéséhez szükséges időt, úgy, ezáltal nem jogosult a szerződésben a teljesítés elmaradására kikötött kötbér érvényesítésére, melynek oka az, hogy ellenkező esetben a vállalkozóra igen ésszerűtlen teher hárulna (Dodd v Churton [1897] 1 QB 562 at 566).

Az alapelv modernkori továbbélése figyelhető meg az 1970-ben, a *Peak v McKinney* ügyben hozott ítéletben, melynek lényegi megállapítása szerint, a megrendelő elveszítheti a *delay damages*-re való jogosultságát, ha a vállalkozó késedelme a megrendelő, illetve a megrendelő érdekkörébe tartozó személy(ek) mulasztása miatt következik be, és a kivitelezési szerződés nem rendelkezik erre alapítottan a teljesítési határidő meghosszabbításáról (Peak v McKinney [1970] 1 BLR 111). A *Trollope & Colls Ltd v North West Metropolitan Regional Hospital Board* ügyben rögzítésre került, hogy ha az egyik szerződő fél a magatartásával – amely lehet teljesen jogszerű is, például pótmunka megrendelése -, lehetetlenné vagy kivitelezhetetlenné teszi a másik fél számára, hogy a munkát a meghatározott határidőn belül teljesítse, akkor az, akinek a magatartása a késedelmet okozta, már nem követelheti az eredeti határidőben történő teljesítést. Nem követelhet továbbá semmilyen kötbért, vagy *delay damages*-t az adott határidőn belüli teljesítés elmaradása miatt (Trollope & Colls Ltd v North West Metropolitan Regional Board [1973] 1 W.L.R. 601). A döntés egyértelműen megerősítette azt, hogy amennyiben a megrendelő akadályozza a vállalkozó határidőben történő teljesítését, a határidőben történő teljesítés lényeges szerződési feltétellé válik (*time at large*), és a megrendelő elveszíti a *delay damages*-re való jogosultságát, miközben

a vállalkozó jogosulttá válik az ésszerűen meghosszabbított határidőben történő teljesítésre. A *Percy Bilton v. Greater London Council* ügy ítélete rögzíti, hogy a kivitelezési szerződés eltérő rendelkezésének hiányában, az általános szabály az, hogy a vállalkozó köteles a szerződésben előírt határidőn belül teljesíteni, melynek elmulasztása esetén a *delay damages*-ért való felelőssége megállapítható. Azonban, ha a megrendelő tevékenysége, illetve mulasztása akadályozta a vállalkozót a határidőben történő teljesítésben, a megrendelő nem jogosult a *delay damages*-re (*Percy Bilton v. Greater London Council* (1970) 1 BLR 111, CA). A *Multiplex Constructions Ltd v. Honeywell Control System Ltd* ügy szerint, az építési jog területén, a *prevention principle* egyik következménye, hogy a megrendelő nem követelheti a vállalkozótól az eredeti határidőben történő teljesítést, ha a megrendelő a tevékenységével, illetve mulasztásával megakadályozta a vállalkozót a határidőben történő teljesítésben. Ebben az esetben érvényesül a *time at large* koncepciója, miszerint az eredeti határidőben történő teljesítés kötelezettségét felváltja, az ésszerű határidőn belüli teljesítés kötelezettsége, mely következmény megfelelően alkalmazandó a fővállalkozó és az alvállalkozó jogviszonyában is (*Multiplex Constructions Ltd v. Honeywell Control System Ltd* [2007] EWHC 447 (TCC)).

A *prevention principle* lényegéhez hasonló normatív szabályokat találhatunk ez egyes kontinentális jogi országok polgári törvénykönyveiben is, a kötelmi jog szabályai között,^{vii} továbbá, az angol jogelvhez hasonló jellegű követelmény jelenik meg a Ptk. Bevezető Rendelkezései között, az 1:4. § (2) bekezdésében, miszerint „*Felróható magatartására előnyök szerzése végett senki nem hivatkozhat.*” A Ptk.-hoz fűzött kommentár szerint, a Ptk. 1:4. § (2) bekezdése nem alapelvet, hanem egy általános jelentőségű konkrét szabályt, a saját felróható magatartásra előnyök szerzése végett való hivatkozás tilalmát tartalmazza, melynek alapja a római jog *nemo suam turpitudinem allegans auditur* szabálya (Kecskés, 2013, p. 55.). A Ptk. Indokolása szerint, e szabály lényege, hogy saját mulasztására, késedelmére, egyéb szerződésszegésére vagy más felróható magatartására előnyök szerzése végett senki sem hivatkozhat (I/7971. számú törvényjavaslat indokolással).

4. A késedelemről eredő károk megtérítéséért való vállalkozói felelősség kérdése

Ahogy az a bevezetésben rögzítésre került, a FIDIC Sárga Könyv *expressis verbis* nem rendelkezik arról, hogy abban az esetben, ha a vállalkozó a 8.5 alcikkely (e) pontján alapuló, a megvalósítás időtartamának meghosszabbítására irányuló követelését nem jelenti be a 20.2.1 alcikkelyben előírt 28 napon belül a mérnöknek, úgy ez miként hat a 8.8 alcikkely szerinti *delay damages*-ért való felelősségére. A 8.5 alcikkely csupán annyit rögzít, hogy megnyílik a vállalkozó jogosultsága a megvalósítás időtartamának meghosszabbítására, mely ugyanakkor feltételes, hiszen a követelés 28 napon belül történő bejelentésére vonatkozó követelmény teljesítésétől függ, mely feltétel megnevezése az angolszász jogi tradíció szerint a *condition precedent* (Tweeddale, 2006, p. 27.; Lal, 2007, p. 26.). Tovább bonyolítja a felelősség megítélését, hogy amennyiben a vállalkozó nem tesz eleget a 28 napon belüli bejelentési kötelezettségének a követeléssel kapcsolatban, úgy szerződésszegést valósít meg.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróóság (a továbbiakban: Választottbíróóság), az MKIK VB/2016.095 – 1/11/2018. számú ítéletében foglalkozott a 8.5 alcikkely értelmezésével, amely tételesen meghatározza azokat a körülményeket, melyek feljogosítják a vállalkozót a megvalósítás időtartamának meghosszabbítására. Az itt rögzített okok az alábbiak: (a) a szerződés tárgya szerinti létesítménnyel kapcsolatos változtatás; (b) olyan késleltető ok, amely a vállalkozót bármely alcikkely alapján időtartam hosszabbítására jogosít fel; (c) rendkívül extrém időjárási viszonyok; (d) járvány vagy kormányzati intézkedés miatti hiány; (e) bármely késlekedés, akadályozó vagy gátló tényező, amely a megrendelő, illetve a megrendelő érdekkörébe tartozó személy(ek) magatartása miatt következik be. A Választottbíróóság arra a következtetésre jutott, hogy a 8.5 alcikkelyben felsorolt esetkörök a szerződéses felelősség tekintetében a vállalkozó számára önmagukban mentességet jelentő körülmények, melyek feljogosítják a vállalkozót a megvalósítás időtartamának meghosszabbítására.

A Választottbíróóság jogértelmezése azt támasztja alá, hogy a 8.5 alcikkelyben felsoroltak mentesülési körülményként funkcionálnak a Sárga Könyv szerződésszegési rendszerében, melyek fennállása esetében a vállalkozó mentesül a szerződésszerű teljesítés felelőssége alól. A Választottbíróóság ítélete tehát

választ ad arra, hogy a vállalkozó a 8.5 alcikkely (e) pontja alapján mentesülhet a szerződésben rögzített határidőben történő teljesítés kötelezettsége alól, ha a követelését határidőn belül bejelenti, mely kizárja a szerződésszegésért való felelősségét. Azonban továbbra is kérdés, hogy a 8.5 alcikkely (e) pontjának fennállása, önmagában kizárja-e a vállalkozó 8.8 alcikkely szerinti felelősségét, ha elmulasztja a 20.2.1 alcikkely szerinti 28 napos követelés-bejelentési határidőt. A *delay damages* az angolszász jog felfogása szerint a szerződésszegés következtében érvényesíthető olyan jogkövetkezmény, amelyre a másik fél kártérítésként válik jogosulttá, tehát a *delay damages*-ért való felelősség előfeltétele a kötelezett szerződésszegése. A Választottbíróság jogértelmezéséből kiindulva, a FIDIC Sárga Könyv rendszerében ez azt jelenti, hogy mivel a vállalkozó mentesül a szerződésszegés alól, a 8.8 alcikkely szerinti felelősség előfeltétele sem teljesül, így a megrendelőnek nem nyílik meg a jogosultsága a *delay damages* követelése iránt, így nem is vizsgálendő a 20.2.1 alcikkelyben előírt 28 napon belüli követelés-bejelentési kötelezettség elmulasztása.

Hasonló jogkövetkeztetésre jutunk, ha a Ptk. által szabályozott közbenső szerződésszegés jogintézményének háttérjogszabályként történő alkalmazásával kívánjuk megítélni a vállalkozó 8.8 alcikkely szerinti felelősségét. A Ptk. 6:150. § (1) bekezdése rögzíti a közbenső szerződésszegés fogalmát akként, hogy „*A fél szerződésszegést követ el, ha elmulasztja megtenni azokat az intézkedéseket vagy nyilatkozatokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a másik fél a szerződésből eredő kötelezettségeit megfelelően teljesíthesse.*” A közbenső szerződésszegést megalapozó magatartásnak vagy mulasztásnak tehát lényeges tulajdonsága, hogy akadályozza a másik fél szerződésből származó kötelezettségeinek a teljesítését. Ez a szabály párhuzamba vonható a 8.5 alcikkely (e) pontjával, hiszen annak lényege szerint, a vállalkozó határidőben történő teljesítését a megrendelő késedelme, illetve a megrendelő vállalkozót akadályozó magatartása gátolja. A Ptk. 6:150. § (2) bekezdése rendelkezik a közbenső szerződésszegés jogkövetkezményéről, miszerint „*Az egyik felet terbelő intézkedés vagy nyilatkozat elmulasztása kizárja a másik fél olyan kötelezettségének megszegését, amelynek teljesítését az intézkedés vagy nyilatkozat elmulasztása megakadályozza.*” A Ptk. szerint tehát, ha a megrendelő akadályozza a vállalkozó határidőben történő teljesítését, úgy az önmagában kizárja a vállalkozó szerződésszegét, következésképpen a *delay damages* előfeltétele ebben az esetben is hiányzik.

Záró gondolatok

A FIDIC Sárga Könyv magyarországi alkalmazása során, amennyiben a vállalkozó késedelmét a megrendelő magatartása okozta, és a vállalkozó elmulasztja a 8.5 alcikkely (e) pontján alapuló követelésének az előírt határidőn belül történő bejelentését, úgy a *delay damages*-ért való felelősségének megítélése körében megoldásként szolgál a Ptk. háttérjogszabályként történő alkalmazása, mely alapján a vállalkozó a megrendelő közbeni szerződésszegése miatt mentesül a 8.8 alcikkely szerinti *delay damages* megtérítésének felelőssége alól. Ezt a megoldást támogatja a 20.2 alcikkely mögött meghúzódó, a common law szerinti *prevention principle* is, mely az angolszász joggyakorlat szerint az építési jog olyan alapelve, melynek lényege, hogy a szerződő fél nem jogosult arra, hogy saját hibájából előnyt szerezzen. Ha a vállalkozó késedelmét a megrendelő okozta, akkor a *delay damages* iránti követelése olyan előnynek minősül, amelyet a saját hibájából kíván érvényesíteni. A *prevention principle* hagyományával összhangban álló helyes jogértelmezés tehát az, hogy amennyiben a vállalkozó elmulasztja a 8.5 Alcikkely (e) pontján alapuló követelésével kapcsolatban a 20.2.1 alcikkely szerinti 28 napon belüli követelés-bejelentési kötelezettségét, úgy elveszíti a jogosultságát a megvalósítás időtartamának meghosszabbítására, ugyanakkor a 8.8 alcikkely szerinti *delay damages*-ért való felelősség alól mentesül. Ez a jogértelmezés, a *delay damages* angolszász jogi koncepciójával is összhangban áll, mivel annak értelmében, a *delay damages* érvényesítésére a kötelezett szerződésszegése alapján van lehetősége a jogosultnak, továbbá az nem követelhető, ha a késedelmet a megrendelő szerződésszegése okozta.

A FIDIC Sárga Könyv 20.2 alcikkelyének 8.5 alcikkely (e) pontjára alapítottan történő alkalmazása a magyar (kontinentális) jogi környezetben kihívásokkal teli, mivel figyelembe kell venni az alkalmazandó háttér anyagi jog szabályait akként, hogy egyidejűleg megőrizzük a FIDIC szabályok eredeti célját és értelmét, melyeket alapvetően a common law szabályai formálnak. Mindezekből következik, hogy e körben megfigyelhető a két nagy jogrendszer közötti kölcsönhatás, hiszen a kontinentális anyagi jogot, az angolszász jogrendszer jogelveivel, illetve jogintézményeivel összhangban kell értelmezni, mely rendkívül nagy körültekintést igényel a FIDIC alapú szerződéses jogviszony alanyaitól, és képviselőiktől.

„Az előadás alapjául szolgáló tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-3 Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs

Alapból finanszírozott támogatásával készült.”

Irodalomjegyzék

Balázs Tamás (2022): A FIDIC-szerződések alkalmazása Magyarországon. <https://ecocreative.hu/szakertoink-tollabol/epitesi-jog/cikkek/a-fidic-szerzodesek-alkalmazasa-magyarorszagon/> (letöltve: 2023.02.01.)

Booen, Peter L. (2000): The FIDIC Contracts Guide. First Edition, Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils, ISBN 2-88432-022-9

Dabrowska, Agnieszka (2019): Sub-clause 20.1 of the FIDIC contract terms under civil and common law. ASEJ – Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law, Volume 23., No 4., pp. 13-18., <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0013.6828>

Godwin, Peter – Roughton, Dominic - Gilmore, David – Kratochvilova, Emma (2009): The prevention principle, time at large and extension of time clauses. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=09e90e60-fa47-411b-813d-0e3c6427f836> (letöltve: 2022.12.31.)

Jaeger, Axel-Volkmar – Hök, Götz-Sebastian (2010): FIDIC – A Guide for Practitioners. Springer-Verlag, Berlin, ISBN 978-3-642-02099-5, <https://doi.org/10.1007/978-3-642-02100-8>

Jaworski, Bartłomiej (2018): Applying the 20.1 Sub-clause of the FIDIC Conditions of Contract Under Standards of Polish Civil Law. Wrocław Review of Law, Volume 7., Issue 2, pp. 14-23., <https://doi.org/10.1515/wrlae-2018-0014>

Kecskés László (2013): Első Könyv – Bevezető Rendelkezések. Az új Ptk. magyarázata I/VI. (szerk.: Petrik Ferenc), HVG-ORAC, Budapest

Klee, Lukás – Rév András (2013): FIDIC szerződéses feltételek alkalmazása a cseh és magyar jogi környezetben. Complex, Budapest, ISBN 978-963-295-284-0

Klee, Lukas (2015): International Construction Contract Law. John Wiley & Sons Ltd., West Sussex, ISBN 978-1-118-71790-5

Lal, Hamish (2007): The rise and rise of time-bar clauses. Proceedings of the Institution of Civil Engineers – Management, Procurement and Law, Volume 160., Issue 1., pp. 25-32., <https://doi.org/10.1680/mpal.2007.160.1.25>

Last, William C. (1997): Calculating Delay Claims – An Overview Of The Components. <https://www.lastfaoro.com/articles/calculating-delay-claims-an-overview-of-the-components/> (letöltve: 2022.12.22.)

Long, Richard J. (2023): The "No Damages for Delay" Clause, Long International, Littleton

Tweeddale, Andrew (2006): FIDIC's clause 20 – a common law view. Construction Law International, Volume I No. 2., pp. 27-30.

Varga Tamás (2020): A Mérnök eljárásával kapcsolatban felmerülő jogkérdések eldöntése a FIDIC Sárga Könyv egyes rendelkezéseinek értelmezése útján, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Választottbíróság ítélezési gyakorlatában. Gazdaság és Jog, 2020/9., pp. 21-27.

Varga Tamás (2021): FIDIC 20.1 alcikkely szerinti igénybejelentési határidő jogi jellegének és a jogvitában lefolytatandó bizonyítási eljárás tárgyi hatókörének meghatározása a Választottbíróság ítélezési gyakorlatában. Gazdaság és Jog, 2021/1., pp. 18-23.

Bírói joggyakorlat

Alghussein Establishment v Eton College [1988] 1 WLR 587

Dodd v Churton [1897] 1 QB 562 at 566

Győri Törvényszék G.20565/2015/107. számú határozata

Holme v Guppy (1838) M&W 387

MKIK VB/2016.095 – 1/11/2018. számú ítélete

Multiplex Constructions Ltd v. Honeywell Control System Ltd [2007] EWHC 447 (TCC)

Peak v McKinney [1970] 1 BLR 111

Percy Bilton v. Greater London Council (1970) 1 BLR 111, CA

Roberts v. The Bury Improvement Commissioners (1870) LR 5 CP 310

Shawton Engineering v. DGP International [2005] EWCA Civ 1359

Szegedi Törvényszék G.40033/2016/187. számú határozata

Trollope & Colls Ltd v North West Metropolitan Regional Board [1973] 1 W.L.R. 601

ⁱ A Tanácsadó Mérnökök Nemzetközi Szövetsége olyan nemzetközi szabványügyi szervezet a mérnöki és építési tanácsadók számára, amelynek elsődleges célja a tanácsadó mérnöki iparág globális képviselése, valamint az iparág fejlődésének elősegítése. A Szövetség 1913. július 22. napján alakult meg, jelenlegi tagjainak száma 102. A magyar tagszervezet a Magyar Tanácsadó Mérnökök és Építészek Szövetsége, mely 1950 óta tagja a Szövetségnek.

ⁱⁱ *The Conditions of Contract for Plant and Design Build for Electrical and Mechanical Plant and for Building and Engineering Works designed by the Contractor* – Üzemek, Telepek és Tervezés-Építési Projektek Szerződéses Feltételei Elektromos és Gépészeti Létesítményekhez, valamint Vállalkozó által tervezett Építési és Mérnöki Létesítményekhez. A tanulmány a Sárga Könyv 2017-ben megjelent, második kiadásán alapul.

ⁱⁱⁱ A FIDIC Sárga Könyv definíciója szerint a mérnök jelenti azt a személyt, akit a megrendelő kijelöl, hogy mérnökként járjon el a szerződés teljesítése során és akit e célból a szerződéses adatokban megnevez. A megrendelő által biztosított mérnök a FIDIC szerződések rendszerében kiemelt jelentőségű szereplő, az építési beruházás aktív résztvevője, aki számos funkciót tölt be a szerződéses menedzsment, a teljesítés igazolása, az elszámolhatóság vizsgálata, valamint a követelésmenedzsment vonatkozásában. Alapvetően két szinten gyakorolja jogait, és teljesíti kötelezettségeit, tekintettel arra, hogy egyrészt eljár a megrendelő képviselőjeként, másrészt a mérnök egy független és semleges harmadik fél, aki a szerződő felek közötti egyensúlyt hivatott biztosítani.

^{iv} Ellentétben például az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló egyezményével (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*; angol rövidítéssel: CISG), vagyis a Bécsi Vételi Egyezményvel, amelynek 7. Cikkelye szerint az Egyezmény értelmezése során figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és annak szükségességét, hogy elősegítsék az Egyezmény egységes alkalmazását. A Bécsi Vételi Egyezményvel kapcsolatos joggyakorlat és jogirodalom szerint kerülendő a *homevard trend*, vagyis a hazafelé törekvés tendenciája, melynek lényege, hogy az eljáró fórum az Egyezmény szabályainak értelmezése során a nemzeti

jogra támaszkodik. Lásd továbbá az UNIDROIT által megalkotott, Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei (*UNIDROIT Principles of International Commercial Contract*; angol rövidítéssel: UPICC) 1.6 Cikkelyének (Az Alapelvek értelmezése és kiegészítése) (1) bekezdését, mely előírja, hogy az Alapelvek értelmezése során figyelembe kell venni azok nemzetközi jellegét és célját, az Alapelvek egységes alkalmazásának elősegítése érdekében.

^v A Szegedi Törvényszék a G.40033/2016/187. számú, késedelmi kötbér megfizetése tárgyában hozott határozatában, FIDIC szerződéses mintával érintett jogvita vonatkozásában, a vállalkozó késedelmének kimentésével kapcsolatban rögzítette, hogy „A joggyakorlat szerint a vállalkozó késedelmének kimentése céljából nem hivatkozhat sikerrel olyan akadályokra, amelyek a szerződés módosítás előtt merültek fel és amelyekre tekintettel a szerződésmódosítás során a teljesítési határidő meghosszabbítását nem kezdeményezte, illetve azokra a körülményekre, amelyek ismeretében módosítási javaslatában konkrét időpontot jelölt meg a szerződés befejezési határidejeként (BH 2006/2/50. és BDT 2007/7-8/116., eBDT 2007.1627. sz. jogeset).” A Győri Törvényszék a G.20565/2015/107. számú, vállalkozói díjkövetelés tárgyában hozott határozatában a többlet-, illetve a pótmunka fogalmát a Ptk. és az építőipari kivitelezési tevékenységről szóló 191/2009. (IX. 15.) Korm. rendelet szabályai szerint értelmezte, továbbá hivatkozott a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2006. (XI. 30.) számú kollégiumi ajánlására is, tekintettel arra, hogy a FIDIC szabályrendszere sem a pót-, sem a többletmunka fogalmát nem használja.

^{vi} A common law szerinti általános kártérítés a szerződésszegés közvetlen és szükségképpen következménye, mely nem tévesztendő össze a Ptk. 6:531. §-a szerinti általános kártérítéssel.

^{vii} A francia Code Civil 1219. Cikkelye rögzíti, hogy „A fél megtagadhatja kötelezettségének teljesítését, abban az esetben is, ha az már kikényszeríthető, ha a másik fél nem teljesíti a saját kötelezettségét, és ez a nemteljesítés kellően súlyos.” Továbbá a kódex 1220. Cikkelye tartalmazza, hogy „A fél felfüggesztheti kötelezettségének teljesítését, amint nyilvánvalóvá válik, hogy a másik fél nem tudja teljesíteni kötelezettségét annak esedékességekor, és a nemteljesítés következményei kellően súlyosak.” A Ptk. is rögzít hasonló jellegű jogkövetkezményeket a szerződésszegés általános szabályai között, a 6:139. §-ában meghatározott visszatartási jog, valamint a 6:150. § (1) és (2) bekezdésében szabályozott közbenső szerződésszegés által. A német polgári törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch; német rövidítéssel: BGB) 273. § (1) bekezdése értelmében „Ha a kötelezettnek a jogosulttal szemben a kötelezettsége alapjául szolgáló jogviszonnyal azonos jogviszony alapján, – hacsak a kötelezettség nem vezet más következtetésre –, megtagadhatja a teljesítést, amíg a részére esedékes teljesítés meg nem történik.”